

Sociální komunikace

PhDr. Lucie Klůzová Kráčmarová, Ph.D.

Lucie.kluzova@fhs.cuni.cz

Komunikace jako sdílení

- communicatio znamenalo původně vespolné účastnění
- communicare činit něco společným, společně sdílet (Vybíral, 2000, s. 17)

- Interakce = komunikace
- Zdánlivá nepřítomnost interakce je ale také komunikací => i reálná či jen představovaná komunikace je také v určitém smyslu komunikací...

PROČ KOMUNIKUJEME?

Fotka od Geralt - Pixabay

Motivace ke komunikaci dle Plaňavy

Kognitivní

- Získávání informací
- příklad: „Včera jsem byl doma, psal jsem skripta a tak se do toho zabral, že jsem Ti zapomněl zavolat.“

Kontrolně-mocenský

- vyjadřuje většinou implicitně obsaženou snahu o kontrolu o získání v asymetrickém uspořádání té dominantnější pozice

Kontaktně-vztahový

- snaha navázat a (případně) následně udržet vztah s druhým
- Příklad „Dobrý den. Víím že je to asi trochu opovážlivé, ale chci Vám říci, že mně velmi zaujala Vaše elegance a krása. Již jste to jistě mnohokrát slyšela, ale vyčítal bych si, kdybych se neosmělil Vás oslovit.“
😊

Motivace ke komunikaci dle Vybírala

- Kognitivní
- Sdružovací - odráží potřebu kontaktu, navázání vztahu či jeho pěstování a udržení.
- Sebepotvrzovací - odráží potřebu identifikace, sebevyjádření i sebe vymezení. Komunikujeme částečně ' sami pro sebe' , kvůli sobě samým.
- Adaptační - naše přijetí určité role. Jde o proces sociální integrace.
- Přesilová - komunikace může sloužit snaze vyniknout v porovnání s druhými.
- Existenciální - Komunikace slouží i strukturaci času, zaplnění pobytu, zaplašení nudy.
- Požitkářská

Komunikace jako forma spojení

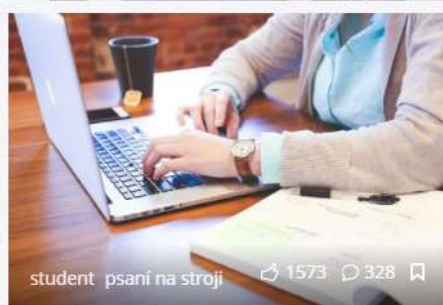
- Forma spojení mezi lidmi – předávání a přijímání významů
- Prostřednictvím kooperace, vzájemného působení, interakce, společenských vztahů působí komunikace na lidskou psychiku a vědomí a naopak.
  - Např. komunikace může snižovat nebo zvyšovat prožívání sdělovaného obsahu:

„Sdělená radost je dvojnásobná radost a sdělený žal je poloviční žal.“

- Komunikace má interakční charakter
  - Může ale probíhat i na dálku! tzn. s minimální interakcí zúčastněných

Obrázek by Truthseeker08 - Pixabay

student psaní na stroji 1573 328

/cs/illustrations/umělá-inteligenc

Komunikace a společenské vztahy

- Komunikace probíhá vždy ve společenských vztazích
- Tyto vztahy se projevují uvnitř samotné komunikace
- Převažujícím vztahům odpovídá typ komunikace
  - intrapersonální (se sebou samým)
  - interpersonální
    - ve dvojici (dyadická)
    - ve skupinové vztahy (skupinová)
    - celospolečenské vztahy (masová)

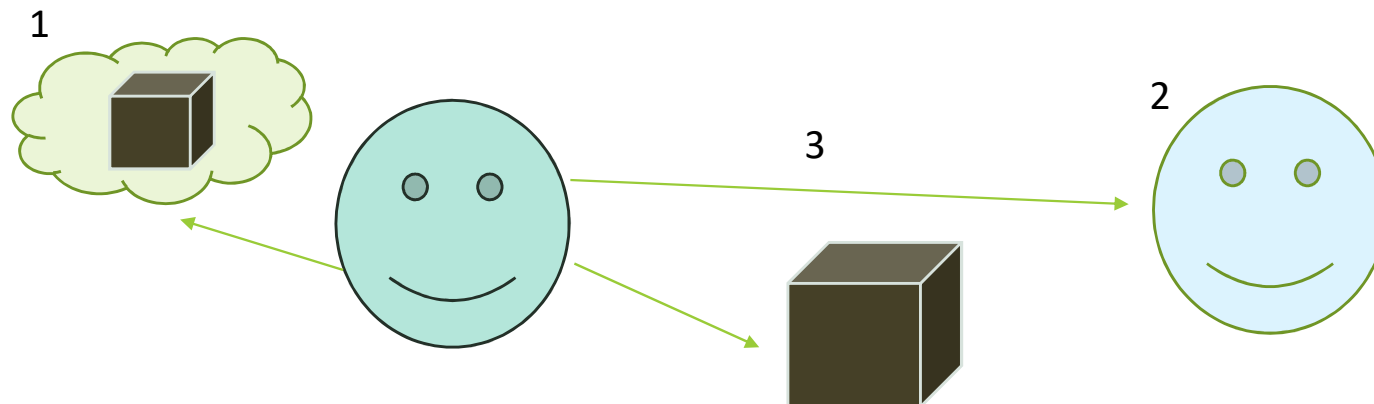
Obrázky: StockSnap; ean254, sofi5t via Pixabay

Záměrná a nezáměrná komunikace

- Záměr
- 1) vyjádřit vlastní myšlenky a stavy mysli
  - 2) Komunikovat s druhou osobou
  - 3) Záměr poukazovat na zvláštní věci nebo události

Intencionalita zahrnuje vztah k sobě, k obsahu sdělení i příjemci komunikace...

Záměrná a nezáměrná komunikace

Záměrnost a nezáměrnost souvisí s obsahem komunikace

- Obsah **kognitivního** charakteru **spíše záměrný**
- Obsah **emocionálního** charakteru **častěji nezáměrný** (jde více o komunikované prožívání)

Rozdíl mezi záměrnou verbální a neverbální komunikací

- R. Farr (1990, s. 40) verbální akt vyvolává u příjemce víceméně stejný dojem jako u mluvčího, ale mnohé neverbální komunikační akty vedou k odlišným dojmům v mysli příjemců ve srovnání se záměrem aktéra.

Obrázek: Alessandro Squassoni via Pixabay

Verbální a neverbální komunikace

Verbální komunikace

- slovní výrazy mluvené či psané a další odvozené znakové soustavy, jako jsou jazyky vědecké a umělecké.

Neverbální komunikace

- používá mimoslovní prostředky, jako jsou pohledy, gesta, doteky, prostorové umístění, pohyby, výrazy tváře, neverbální aspekty řeči.

Vnímáme obojí najednou – nedokážeme úplně oddělit vnímání verbální a neverbální komunikace

VERBÁLNÍ KOMUNIKACE

Obrázek: mohamed_hassan via Pixabay

Verbální komunikace

Základní způsob předávání a přijímání **významů** mezi lidmi

Význam je vše, o čem lidé mezi sebou komunikují.

- Mohou to být informace, poznatky, emoce, normy, hodnoty, ideály, postoje, dovednosti.
- Nehovoříme zde o obsahu – ten je obsažen ve významu
  - **Obsah komunikace se ale váže** na individuální psychiku a osobnost účastníků komunikace, a také na situační a společenský kontext, v němž se komunikuje
- Např. „Bylo to na houby...“ „Co to **pro vás znamená?** (Co si pod tím mohu představit)?“ Ptám se, jaký to má **význam** pro daného člověka, co si pod tím mohu představit...

Komunikační proces

---

1. motivace mluvčího
2. záměr či intence mluvčího,
3. smysl sdělení pro mluvčího,
4. kódování mluvčím,
5. promluvu s věcným obsahem sdělení
6. dekódování příjemcem
7. smysl sdělení pro příjemce
8. odhad záměru či intence mluvčího příjemcem
9. efekt sdělení na příjemce včetně jeho motivace.

Shanon a Weaver (1947)

Osoba A (OA) má záměr (intenci) (ZA) něco vyjádřit

OA = osoba A, ZA – záměr, KA – kódování – čáry = channel, u toho ale působí šumy, pak DB dekódování, účinek na osobu B, a Osoba B a ta pak zpětná vazba pro mluvčího...

Šumy

- Všechny zatěžující fyzikálně-psychické faktory, které nepříznivě ovlivňují přesnost a srozumitelnost komunikace

Typy zpětné vazby:

- chápající pozitivní
- chápající neutrální
- chápající negativní
- nechápající, žádající zpřesnění

Asymetrie v komunikačním procesu

- Mluvčí anticipuje smysl a porozumění příjemce obsahu ještě před jeho sdělením, kdežto příjemce může obsah rekonstruovat, až po jeho sdělení
- Věcný obsah může být v zásadě shodný, ale smysl může být pro mluvčího a příjemce rozdílný
  - Vztah mezi denotací (znakem) a smyslem
  - „Sněží . Denotace je jasná, padá sníh. Smysl však může být zcela odlišný, neboť může vyjadřovat zklamání z toho, že je třeba odložit cestu autem jako nebezpečnou, nebo naopak potěšení z toho, že si nasadíme běžky a vyrazíme se proběhnout. (Řehan, 2007)

Shrnutí

Verbální komunikace probíhá nejméně po dvou významových liniích

- linie **tematická** – obsahová, to, o čem se mluví
- linie **interpretační** – jaký výklad – smysl tématu komunikující lidé přikládají

- Tyto linie probíhají současně a jsou paralelně vyjadřovány verbálně i neverbálně při každé komunikaci

NEVERBÁLNÍ KOMUNIKACE

Obrázek 8007199 via Pixabay

Neverbální komunikace

- tělesný kontakt
- blízkost
- orientace (úhel, v němž lidé stojí či sedí vzhledem k sobě navzájem), vzezření, pozice těla, kývnutí hlavy, výraz tváře, gesta, pohledy a neverbální aspekty řeči (Argyle, 1972)
- Na jedné straně jde o komunikaci využívající přirozené lidské orgány, končetiny či části těla nebo tělo jako celek
- Jiné pojetí ale hovoří ale i o tom, že mezi neverbální prostředky patří
  - Artefakty jako oděv a kosmetika (Duncan Jr., 1969)
  - Nakládání s časem (chronemika) (dle Wahlstroma) nebo další výpovědi o (způsob řízení auta, zařízení bytu, pořádek či nepořádek na stole).

Význam neverbální komunikace

- Význam neverbální komunikace je po kognitivní stránce zpravidla názorný, smyslově vnímatelný, nikoliv pojmový, abstraktní.
- Nejčastěji jde o výraz **vlastního emocionálního stavu**.
- Člověk může vyjadřovat svůj emocionální vztah **záměrně i nezáměrně**
- Efekt neverbálního aktu na příjemce může být různý
  - Získávání, odpuzování, ovládání aj.
  - Je obvykle rovněž emocionálně prožíván

Někdy funguje sama o sobě

Gesta - emblémy – neverbální projevy, které mají specifický význam v dané kultuře

- Jde o symboly, které nepotřebují verbální doprovod, aby byl jejich význam jasný
  - Palce nahoru = dobrá práce
  - Fingers crossed = hodně štěstí/ u nás zatnu obě pěsti = držím ti pěsti
  - V jiné kultuře to může znamená něco jiného
-
- **Ilustrátory - akcentace**
  - Používáme automaticky a pomáhají nám zdůraznit slova, která chceme vyjádřit
  - Ale záleží na kontextu, jak moc vyjadřujeme emoci neverbálně – jinak mezi přáteli a jinak v práci...
  - Většinou nepřemýšlíme nad gesty, která používáme

Jak se verbální a neverbální komunikace doplňují

- Neverbální komunikace velmi často plní svou funkci ve vazbě na komunikaci verbální.
- Podle K. Scherera (1970) může neverbální chování verbální komunikaci
  - nahradit (substituce), (např. díky emblémům)
  - zvýraznit (amplifikace),
  - odporovat jí (kontradikce)
  - nebo měnit její význam (modifikace).
- Tok řeči může být neverbálním chováním segmentován a rytmizován

Nonverbal leakage a dvojná vazba

Nonverbal leakage

- Neverbální únik - forma neverbálního chování, ke které dochází, když jsou naše verbální a neverbální projevy protichůdné – verbalizujeme něco, ale řeč těla naznačuje něco jiného (co se snažíme skrýt)
  - mikroexprese – i velmi rychlé exprese základních emocí nás mohou prozradit

Dvojná vazba

- Naprostý rozpor mezi verbální a neverbální komponentou (mimický i paraverbální projev)
  - Příklad: Matka s **hněvivě staženou tváří říká ledově** svému dítěti – „Pojď ke mně Ty můj **miláčku**“.
- Pro dvojnou vazbu musí být splněny 3 podmínky:
  - Komunikující jsou v **komplementárním vztahu** (matka– dítě, nadřízený–podřízený, ...).
  - Jedna **úroveň sdělení je v protikladu**, tedy popírá druhou úroveň sdělení.
  - Protikladnost obsaženou ve sdělení **nelze aktuálně vyjasnit** a kvůli komplementaritě **nelze uniknout ze vztahu**.

Parajazykové projevy

- Soubor vokálních – hlasových projevů, vyskytujících se **na pomezí mezi neverbálními mimohlasovými prostředky a mluvenou řečí**.
- Nejblíže k neverbálním mimohlasovým projevům, jsou např. sténání, vzdychání, smích, pláč.
- Nejblíže k mluvené řeči jsou např. pauzy, důraz, výška, objem řeči, rytmus, hlasitost, modulace, protahování a zkracování slov.
- Těmito jevy se zabývá také paralingvistika jako lingvistická disciplína.
- Čím blíže k standardním verbálním projevům mluvené řeči, tím je zřejmě emocionálně významová náplň parajazykových projevů diferencovanější. Mohou vyjadřovat hostilitu, svádění, obdiv, potěšení, překvapení a podobně

Interpersonální komunikace

V rámci komunikačního aktu u mluvčího vzhledem k příjemci sdělení je implicitně obsažen jejich **vzájemný interpersonální vztah**.

Základním projevem explicitní interpersonální komunikace je **rozhovor**.

- Střídání se mluvčího a příjemce

Pokud má charakter společné soustředěné komunikace zaměřené na dosažení určitého cíle = **dialog**

Intrapersonální komunikace a vnitřní řeč

- komunikace se sebou samým jako druhým subjektem
- zahrnuje více či méně vědomou reflexi tohoto procesu
- Může být
  - Vnější – slyšitelná, pozorovatelná
  - Vnitřní – přístupná introspektivně
- prolíná se s vnitřní řečí, ale leží mimo těžiště vnitřní řeči
- ve vnitřní řeči nedochází k diferenciaci subjektu, méně vědomá

Obrázek: geralt via Pixabay

Výzkum vnitřní řeči

R. Duncana a J. Cheyna (1999) bylo použito dotazníku, který má podobu zprávy o vlastní řeči zaměřené na sebe sama. Příkladem jsou následující položky:

„Někdy, když pracuji na obtížném problému, vyjadřuji své myšlenky slovně.“

„Někdy, když hledám něco, co jsem založil/a, přemýšlím pro sebe nahlas.“

„Někdy, když jsem kvůli něčemu rozčilen/a, vyjadřuji své myšlenky slovně.“

Kromě dotazníkových metod se dnes využívají i zobrazovací metody

Nikdo nepochybuje o existenci vnitřní řeči, ač ji nikdo neslyšíme u druhých

Skupinová komunikace

Komunikace je sdílení určitého souboru významů. Tyto významy představují zobecněnou společenskou zkušenost.

Podle F. Bartletta

- Mají různé kultury schémata o různých věcech v závislosti na tom, co je pro danou kulturu důležité.
  - Tato schémata také ovlivňují, co si lidé různých kultur pravděpodobně pamatují.
- Význam souvisí s fungováním skupiny
  - Význam se stává reálným tehdy, když se stává konvencí skupiny

---

Nejmenší skupina = triáda

Komunikace mezi dyádami i celkem – společná komunikace umožňuje společný význam

Společný význam – i autonomní přijetí významu – potažmo skupinových norem

Uplatnění skupinových norem

Vliv skupinové normy se nemůže vůči jedinci dostatečně uplatňovat, není-li tento jedinec v komunikaci s ostatními členy skupiny

---

Skupinová **diskuse lépe navozuje kooperaci než individuální poučování.**

Co je však v základě této produktivnosti skupinové komunikace?

Dva výklady se jeví podle N. L. Kerra a C. Kaufman-Gillilandové jako schůdné.

Podle jednoho výkladu skupinová diskuse **zvyšuje skupinovou identitu či solidaritu,**
podle druhého výkladu skupinová diskuse **vyvolává závazky ke kooperaci.**

I když problém zůstává otevřen, autoři se kloní k druhému výkladu (Kerr, Kaufman-Gilliland, 1994).

Ukázalo se, že v případě omezení komunikace v triádě v dané době na dyadickou komunikaci a **dočasnou izolaci třetího člena** členové triády vnímají sebe samé i druhé členy jako **kompetitivnější**, což vede k **menší spokojenosti ve skupině**. V triádě, kde probíhá současná komunikace mezi všemi třemi, je tomu naopak.

Zároveň však při omezení na dyadickou komunikaci se lépe uzavírají dohody s přímou reciprocitou, **kdežto při komunikaci mezi všemi třemi členy se lépe uzavírají dohody s nepřímou reciprocitou, které vyžadují větší důvěru**. Jedinec zde nezískává něco od osoby, které něco poskytuje, ale od osoby další.

KOMUNIKACE V MALÝCH SKUPINÁCH

Obrázek: www_slon_pics via Pixabay

Komunikační sítě v malých skupinách

Leavitt (1951)

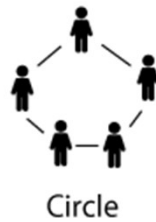
- Rozdělil osoby do několika skupin uspořádaných do jednotlivých sítí po 5 lidech
- Každému 5 osob z dané skupiny dal část informací nezbytných pro řešení problému
- Sledoval, co se bude dít 😊
  - Jak rychle vyřeší jednotlivé skupiny uspořádané do jednotlivých sítí úkol?
  - Kolik budou dělat chyb
  - Která skupina si pošle nejvíc zpráv?
  - Jak budou účastníci v jednotlivých skupinách spokojení?

Komunikační sítě v malých skupinách

---

a) „kruh“,

b) „řetěz“,

c) „vidlice“,

d) „hvězdice“

e) „každý s každým“

ÚKOL

Sítě byly srovnávány z hlediska **výkonu** a z hlediska **spokojenosti** ve skupině.

Míra výkonu

Ve kterém uspořádání si museli účastníci říci/poslat nejvíce zpráv při řešení úkolu?

Ve kterém uspořádání byl nejvyšší počet chyb při řešení úkolu?

Spokojenost ve skupině

Ve kterém uspořádání skupiny byli členové nejspokojenější?

Ve kterém uspořádání byli členové nejméně spokojení?

ÚKOL

---

a) „kruh“,

Circle

b) „řetěz“,

Chain

c) „vidlice“,

Y

Wheel

d) „hvězdice“

Network

e) „každý s každým“

Výsledky

Mírou výkonu byly čas potřebný k řešení problému, počet omylů a počet poslaných zpráv.

V Leavittově pokusu s uvedenými typy sítí

- nebyl mezi sítěmi rozdíl v průměrném času potřebném k řešení problému.
  - Kruh měl největší počet chyb, vidlice nejmenší, řetěz a hvězdice střední.
  - Kruh vyžadoval poměrně více zpráv než ostatní sítě.
  - Pokud jde o míru spokojenosti členů skupiny, členové kruhu byli nejspokojenější, členové hvězdice nejméně spokojeni, členové řetězu a vidlice průměrně spokojeni.
-

Nic ale není tak jednoduché...

Vždycky záleží na tom, jak uchopíme výzkumný problém

- **Typ úkolu může změnit pořadí sítí co do výkonnosti.**
- **Hvězdice** je výkonnější v řešení **jednoduchých problémů** (Shaw, 1954)
  - v **komplexních problémech** byly naopak **rychlejší kruhové** skupiny než hvězdicové.
- Sítí „každý s každým“, je výkonnější než sítě s redukovaným počtem kanálů.
  - Členové takto uspořádané skupiny potřebují k řešení méně času, dělají méně chyb a zároveň je tu vyšší stupeň spokojenosti.
- V rámci výzkumů komunikačních sítí doposud není dostatečně zkoumána účinek aktivity samotných subjektů v rámci sítě. Její účastníci si mohou např. svou aktivitou v rámci sítě osvojovat určité komunikační strategie a podstatně tím měnit komunikační strukturu v dané síti.

Centralizované systémy

Mívají vedoucího

- **Hvězdice - wheel**

- Leader má všechny informace a je to jako světlo, které musí svítit všem na cestu, předává informace všem.
- Vedoucí obchodu má 5 zaměstnanců a všechno komunikuje přímo jim a jen jim
- Vhodnější pro menší skupiny, firmy
- Pokud není leader zodpovědný a nekomunikuje celý bussines trpí

- **Vidlice**

- **Řetěz**

- většina může komunikovat se dvěma, ale dva z nich jen s jedním členem

Necentralizovaný systém

- „Každý s každým“ (Síť/Vícekanálová síť)
- Kruh
  - každý může komunikovat se dvěma sousedními členy

V těchto systémech nefunguje standardní hierarchie... např. ve firmě by takto mohl vedoucí komunikovat s nejnižší postaveným zaměstnancem...

Děkuji za pozornost
